

STANJE, UPORABA IN ZAŠČITA ČASOPISNEGA GRADIVA V ČASOPISNI ČITALNICI NUK

Katja Rapuš

Oddano: 30.10.2003 – Sprejeto: 10.12.2003

Izvirni znanstveni članek
UDK 025.85:027.54(497.4)

Izvleček

Časopisno gradivo sodi zaradi slabe kakovosti papirja, velikih formatov in razmeroma pogoste rabe v kategorijo najbolj ogroženega. Žal so postopki varne hrambe in uporabe časovno izredno zamudni ter strokovno zahtevni in dragi, zato je materialno varovanje v slovenskih zbirkah nezadovoljivo. Dostopnost do te vrste gradiva je v mnogih primerih otežena, v nekaterih pa tudi nemogoča. Popis stanja časopisnega gradiva v časopisnem oddelku NUK je bil izveden z namenom ugotoviti njegovo trenutno stanje, na katerega je vplivala dosedanja uporaba ter pretekli programi varovanja in zaščite v NUK. Popis bo lahko služil kot pomoč pri selekciji, hrambi, uporabi in retrospektivnem reproduciranju tega gradiva. Osnovni namen raziskave je bil pripraviti ogrodje za selekcijo gradiva za projekte ustrezne trajne hrambe in varne uporabe časopisnega gradiva v NUK, kakor tudi v ostalih slovenskih knjižnicah.

Ključne besede: zaščita gradiva, konservacija, mikrofilmanje, digitalizacija, fotokopiranje, časopisi, arhiviranje, Narodna in univerzitetna knjižnica Ljubljana

* Članek vključuje ugotovitve iz diplomske naloge: Rapuš, Katja: Stanje, uporaba in zaščita časopisnega gradiva v časopisni čitalnici NUK. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za bibliotekarstvo, informacijsko znanost in knjigarstvo, 2003 (Mentorica: dr. Jedert Vodopivec).

Abstract

Newspapers are often placed in the category of the most imperilled materials, due to the use of a low-grade paper, their large size and relatively frequent use. Unfortunately the methods of preservation and use are extremely time consuming as well as expertly pretentious, therefore in many Slovenian collections, the preservation is utterly inappropriate. Accessibility of this kind of materials is in many cases hindered, in some even impossible. The inventory of the state of newspapers in the Serials department of NUK was performed to assess the current state of newspapers as affected by use and past preservation programs. The intent of the inventory was not only to meet the needs of our research, but also to serve as a selection tool for storage, use and retrospective reproduction. The main intent of the research was to provide a framework for the materials selection for projects of appropriate permanent storage and safe use of newspapers in NUK as well as in other Slovenian libraries.

Key words: preservation, conservation, microfilming, digitalisation, newspapers, archiving, National and University Library Ljubljana

1 Uvod

Časopisje predstavlja pomemben del nacionalne tiskane dediščine in ima zato velik pomen za vsak narod. Če upoštevamo, da prinaša zapise tako o političnih kot družbenih dogodkih, predstavlja neprecenljiv vpogled v čas njihovega izhajanja. Je nekakšna zakladnica življenja v preteklosti in ima pomemben vpliv tudi na sedanost.

Časopisi in časniki so bili že od nekdaj tisti, ki so širili in prenašali demokratične ideje in informacije. Bili so vir informacij o družbi, ekonomiji in kulturi določenega obdobja. Pogosto se nanje gleda kot na »drugorazredno« oz. kulturno manjvredno gradivo, predvsem zaradi načina pisanja in njihovih vsebin, vendar je prav v tem njihov čar in vrednost. Prav zaradi vsebin, ki jih prinašajo, veljajo za ogledalo časa, v katerem so izhajali (Gazvoda, 1991).

Zbirke časopisja, ki so v preteklosti pomenile predvsem dokaz zbirateljstva posameznikov, pa v zadnjih petdeset do sto letih po uveljavitvi zakona o obveznem izvodu in z neprestanim povečevanjem njihovega števila predstavljajo problem in hkrati strokovni izziv, ko je govora o njihovi zaščiti in ohranitvi za prihodnost. S tem se pojavlja tudi problem prostora, saj so knjižnice, ki zbirajo obvezni izvod tiskov, predvsem nacionalne, dolžne hraniti vso nacionalno tiskano dediščino, pri tem pa zagotavljati primerno zaščito in varovanje tako za gradivo

v izvorni obliki kot za njegove kopije. V pričujočem delu se bomo omejili zlasti na priporočila za materialno varovanje, zaščito in uporabo časopisja v knjižnici.

Tako v Sloveniji kot v tujini se knjižnice in druge ustanove ukvarjajo z vprašanjem ohranitve originalnih izvodov časnikov in časopisov, zagotavljanje njihove nadaljnje dostopnosti pa rešujejo s prenosom na druge nosilce zapisa. Najpogostejša oblika prenosa gradiva na nadomestne nosilce je mikrofilmanje. Medtem ko v številnih knjižnicah po svetu le-to predstavlja najprimernejši, najzanesljivejši in predvsem najcenejši dolgoročni arhivski reprodukcijski ukrep, prihaja z uveljavljanjem digitalizacije, ki omogoča predvsem boljšo dostopnost podatkov, do pojava t. i. hibridnih projektov. Naprave za tovrstno presnemavanje omogočajo izvajanje obeh postopkov, tj. mikrofilmanje in digitalizacijo hkrati v istem procesu. Mikrofilm se pojavlja kot nosilec varnostne kopije, digitalna oblika pa kot uporabniška kopija.

Kot temeljno izhodišče za teoretični del raziskave so nam za področje materialnega varovanja gradiva služili priročnik *IFLA načela za hrambo knjižničnega gradiva in ravnanje z njim* (2000) in priročnik *Zapis v čas* (Čučnik-Majcen, 1996), najnovejše izsledke s področja uspešne prakse knjižnic po svetu in njihova priporočila v zvezi z varovanjem in zaščito časopisja pa smo našli v zborniku leta 2000 organiziranega IFLA simpozija v Parizu z naslovom *Managing the preservation of periodicals and newspapers* (2002). Na osnovi izhodišč iz omenjenih virov smo izoblikovali kriterije, po katerih smo nato izvedli popis časopisja v NUK-u.

2 Namen raziskave

Popis časopisja je bil izveden z namenom ugotoviti trenutno stanje gradiva v časopisni čitalnici oz. v časopisnem oddelku NUK-a, in sicer v skladišču na Turjaški in v dislociranem skladišču NUK-a na Leskoškovi, ki se nahaja v sklopu BTC-ja v Ljubljani. Zanimalo nas je stanje časopisja, ki je odraz tako preteklih programov varovanja in zaščite gradiva kot tudi posledic njegove uporabe. Popis stanja smo izvedli tudi zaradi dejstva, da podobnega popisa časopisja do sedaj še nismo zasledili, imel pa bo lahko tudi svojo praktično vrednost, in sicer služil bo lahko kot osnova za selekcijo gradiva za prihodnje projekte retrospektivnega mikrofilmanja na tem oddelku NUK-a. Ugotoviti smo želeli tudi, kakšen je vpliv hrambe in uporabe časopisja na njegovo stanje ter kateri so drugi dejavniki, ki so vplivali nanj. Kot raziskovalni korpus smo izbrali časopisje, ki je bilo izdano do leta 1920 in ga hrani NUK.

Ugotoviti smo želeli tudi, če so točne naše domneve oz. hipoteze o vplivu, ki ga je po našem mnenju imela industrijska revolucija na razvoj številnih področij družbene dejavnosti, tudi na publiciranje časopisja v tem času. Zanimivo je zla-

sti vprašanje, če se je ta vpliv odražal tudi pri takratnem hitrem porastu števila publiciranih naslovov časopisja in tako posredno botroval uporabi manj kvalitetnega papirja z dodano lesovino.

3 Raziskovalna metoda

Za popis je bilo potrebno najprej pripraviti seznam časopisja in izključiti za raziskavo nerelevante naslove. Izbor časopisja smo omejili na slovenski jezik, leto izhajanja na obdobje od 1797 (Lublanske novice) do vključno leta 1920 (Jutro, ki je sicer izhajalo do l. 1945), kraj/državo izhajanja pa na trenutno geografsko področje Republike Slovenije. V omenjenem obdobju je sicer na Slovenskem izhajalo veliko število časopisja v nemškem, italijanskem, francoskem in madžarskem jeziku, prav tako je izhajalo precej emigrantskega časopisja slovenskih izseljencev po svetu, vendar pa le-tega nismo vključili v raziskavo, saj bi analiza tega gradiva terjala več časa in sredstev. V končni seznam oz. vzorec za našo raziskavo smo tako uvrstili 129 naslovov časnikov in časopisov. Seznam je bil oblikovan s pomočjo interne kartoteke, ki se nahaja v skladišču časopisnega oddelka NUK in bibliografije Janka Šlebingerja (1937), ki vsebuje seznam časopisja, ki je izhajalo od leta 1797 do 1936.

Pri hrambi gradiva je ključnega pomena tudi to, kje in na kakšen način gradivo hranimo in kakšna je mikro klima takega prostora. Tako smo ob popisu stanja gradiva upoštevali tudi klimatske pogoje v prostorih NUK-a, kjer se popisano gradivo nahaja. Popis je potekal ročno, vizualno in na podlagi otipa gradiva.

Da bi bila sistematičnost popisa časopisja večja, smo izdelali posebno preglednico, v katero smo beležili ustrezne podatke. Pri vsakem časopisnem naslovu smo merili več kategorij, in sicer:

- vrsto papirja,
- poškodbe papirja (vrsta, stopnja poškodbe oz. ohranjenost papirja),
- vezavo (tip, material, stopnja poškodbe oz. ohranjenost vezave),
- dimenzije (format, debelina hrbtna knjig, število enot na naslov),
- UV preizkus papirja.

Vsaka od teh kategorij je bila še posebej razdeljena in je merila določene lastnosti gradiva. Tako smo pri vrsti papirja razločevali med čisto celulozo oz. belim papirjem (C)¹, lesovino (L), recikliranim papirjem (R) ter označevali morebitno restavrirano (rest) ali kopirano (kop) gradivo. Pri poškodbah papirja smo loče-

¹ V oklepajih so oznake, ki smo jih uporabljali pri vnašanju podatkov v tabele, izdelane za popis.

vali med naslednjimi: vlaga (V), insekti (I), uporaba/mehanske poškodbe (U), slab papir (SP), slab odtis (SO), slaba vezava (SV). Stopnje poškodb oz. ohranjenosti papirja pa smo razdelili na: odlična ohranjenost (1), dobra ohranjenost (2), slaba ohranjenost (3) in zelo slaba ohranjenost (4).

Pri vezavi smo gradivo razlikovali glede na tip vezave, in sicer trda (T), mehka (M), brez oz. nevezano (B) in glede na uporabljeni material (platno/papir (Pl/P), usnje/papir (U/P), usnje/platno (U/Pl)). Prav tako kot pri papirju smo tudi pri vezavi določali stopnje poškodb oz. ohranjenosti vezave, in sicer v razponu med odlično ohranjeno (1), dobro ohranjeno (2), slabo ohranjeno (3) do zelo slabo ohranjeno (4). Dimenzije časopisja smo določevali glede na format (8 ° - do 25 cm, 4 ° - od 25 do 35 cm, f ° - od 35 do 45 cm, F ° - nad 45 cm), debelino hrbtna v mm in glede na število zvezkov na posamezni naslov.

Pri kategorijah, kjer smo merili stopnje poškodb oz. njegovo ohranjenost, to je pri papirju in vezavi, smo te stopnje še podrobneje razčlenili in opredelili, tako da je bilo gradivu lažje določiti poškodovanost oz. ohranjenost. Pri opredelitvi stopenj ohranjenosti oz. poškodovanosti smo si delno pomagali z izhodišči, ki jih je v svojem specialističnem delu postavila Jelka Gazvoda (1991). Pri stopnji poškodb oz. ohranjenosti vezave smo dodatno uvedli še opredelitev s pomočjo odstotkov, saj je tako lažje vizualno določiti stopnjo poškodovanosti, še posebej, če imaš pred seboj celoten obseg zvezkov določenega naslova.

Naredili smo tudi UV preizkus papirja, in sicer s pomočjo UV svetilke. Pri tej metodi gre za optični test stanja gradiva. Za boljšo določitev vrste papirja nam daje podatek o tem, ali so bila papirni masi dodana optična belila. V primeru, če papir le-te vsebuje, fluorescira oz. "zažari", kot je to primer pri sodobnem časopisnem in drugem papirju, če pa ne fluorescira, to pomeni, da umetnih belil ni, če pa so vendarle prisotna, so izdelana na naravni osnovi.

Za boljšo predstavbo smo se odločili predstaviti tudi konkretne primere (glej Prilogo 1) in s tem posamezne stopnje poškodovanosti oz. ohranjenosti (od najboljše do najslabše ohranjenih zvezkov iz glavnega popisa) in določiti, kaj to pri gradivu predstavlja. Pri popisu teh primerov smo uporabili obrazec, ki je izveden iz popisnega obrazca uporabljenega za popis srednjeveških kodeksov (Vodopivec, 2000).

4 Pogoji hranjenja časopisja v NUK-u

4.1 Skladiščni prostori

Gradivo, ki smo ga popisali, se nahaja v dveh skladiščih. Prvo skladišče je v sklopu časopisnega oddelka v stavbi NUK-a, kjer je hranjena tudi večina popisane

gradiva, drugo pa je bilo urejeno v prostorih stavbe na Leskoškovi. Časopisni oddelek v slednjem hrani zelo obsežno zbirko vezanih letnikov slovenike, veza-ne tuje časnike, večinoma vso jugoslaviko oz. jugoslovansko periodiko ter tuje časnike za pretekli dve leti in iz obdobja slovenske osamosvojitvene vojne (ju-nij in julij 1991) ter arhivske izvode. Poleg tega se tu hranijo tudi vsi master oz. arhivski izvodi mikrofilmov.

Časopisno skladišče, ki se nahaja v časopisnem oddelku NUK-a, zaseda površi-no približno 560 m² in nima nameščene klimatske naprave. Temperatura se po-zimi uravnava z radiatorjem, relativna vlaga in prezračevanje pa z odpiranjem oken. Glavna vrata za vstop v skladišče se odpirajo na magnetno kartico, zgolj uslužbencem, in so protipožarna. Iz skladišča vodijo tudi vrata v delovni pro-stor, kjer se izvaja obdelava gradiva, prav tako vodi iz skladišča še dvoje vrat v čitalnico, kjer lahko uporabniki pregledujejo gradivo. Od leta 1999, ko se je ča-sopisna čitalnica preselila v nove prostore, je vzpostavljen tudi malce strožji režim dostopa do nje. Vstopajo lahko le tisti uporabniki, ki imajo magnetno kartico, tj. člansko kartico ali pa kartico, namenjeno obiskovalcem, ki pa omogoča le enkrat-en vstop. Žal pa nadzor nad uporabniki in njihovim ravnanjem z gradivom ni dovolj temeljit, saj se morajo čitalniški informatorji primarno posvečati infor-macijskemu oz. referenčnemu delu².

V časopisnem skladišču imajo poseben prostor tudi mikrofilmi. Ti stojijo na posebnih poličkah na profilu polic, na policah ob steni ali na posebnih premič-nih policah.

Časopisno skladišče v NUK-u je tudi delovni prostor skladiščnih delavcev in je zato osvetljeno povprečno 10 ur na dan s fluorescentnimi lučmi brez filtra.

Skladišče NUK – Leskoškova zaseda 3700 m² in ima nameščeno klimatsko na-pravo, ki s pomočjo posebnih tipal meri prezračevanje, temperaturo in relativno vlago v prostoru. Za njeno kontroliranje in vzdrževanje skrbijo vzdrževalci, ki delajo v sklopu celotnega kompleksa zgradbe, v kateri se skladišče nahaja. Skla-dišče na Leskoškovi je med drugim tudi depozitno skladišče za celoten NUK, iz njega pa skladiščniki gradivo zgolj odnašajo ali vračajo in se gradivo nahaja večino časa v popolni temi. Med izbranim časopisjem, ki smo ga popisovali, stojijo v tem skladišču le časniki Slovenec, Jutro in Slovenski narod, in sicer zato, ker so že vsi v celoti preneseni na mikrofilme in se je z umikom kar obsežnega števila zvezkov (459 enot) v tiskani obliki tako ustvaril prostor v časopisnem skladišču na Turjaški. Drugače pa so bili v skladišče na Leskoškovi preneseni vsi vezani

2 *Tako se je v preteklosti že zgodilo, da so uporabniki iz že vezanih zvezkov časopisja izrezovali slike in članke. Prav tako v času našega popisa gradiva ni bilo natančnejših navodil oz. predpisov o tem, kako naj uporabniki ravnajo z gradivom, z izjemo določil, da naj uporabniki osebne stvari, kot so plašči in torbe, puščajo v garderobi, in da naj v čitalnico ne nosijo pijače in hrane.*

časniki večjega formata, kot so Delo, Dnevnik, Večer, ki so prav tako že preneseni na mikrofilme, jugoslovanska periodika in tuji časniki (tako vezani, kot tisti, ki se hranijo le za dve leti) ter arhivski izvodi. Mikrofilmske master kopije so v skladišču NUK - Leskoškova shranjene v kovinskih omaricah izdelovalca Primat (Maribor), ki pa žal nimajo tesnjenja.

4.2 Klimatski pogoji

Klimatski pogoji v obeh skladiščih (*časopisno skladišče NUK - Turjaška: temperatura 21° C, relativna vlaga 45 odstotkov; skladišče NUK - Leskoškova: temperatura 19°-21° C, relativna vlaga 48-51 odstotkov*³) glede na to, da se v njih gradivo hrani dolgoročno, niso najbolj primerni (*optimalno hranjenje gradiva na papirju: temperatura 13°-18° C, relativna vlaga 45-55 odstotkov*), sploh če upoštevamo dejstvo, da obe skladišči hranita mikrofilme, skladišče NUK - Leskoškova celo master in arhivske kopije. Pomena zagotovitve primernih klimatskih pogojev hrambe mikrofilmov se zavemo ob dejstvu, da je pričakovana življenjska doba mikrofilma odvisna od temperature hrambe (*temperatura 21° C, relativna vlaga 50 odstotkov - pričakovana življenjska doba mikrofilma 40 let; temperatura 18° C, relativna vlaga 30 odstotkov - pričakovana življenjska doba mikrofilma do 200 let; temperatura 4° C, relativna vlaga 30 odstotkov - pričakovana življenjska doba mikrofilma 800 let (IFLA načela ..., 2000)*).

Časopisno skladišče v NUK-u nima klimatske naprave (vlago v prostoru uravnava z odpiranjem oken, zrak v prostoru pa prečiščujejo tudi posebni čistilci zraka), v skladišču NUK - Leskoškova pa klimo uravnava klimatska naprava (IMP RN1 tip KNMD, velikost 12/12, pretok zraka 14.700 m³/h, odvod zraka 13.230 m³/h, hitrost dovodnega motorja 5,5 kW, hitrost odvodnega motorja 2,6 kW), ki prek notranjih in zunanjih tipal meri temperaturo prostora, omogoča ogrevanje, hlajenje in vlaženje prostora. Klimatska naprava zagotavlja konstantne pogoje v prostoru in je ne izklaplja.

5 Rezultati popisa časopisja

Raziskava je zajela, kot smo že navedli, 129 naslovov časopisja oziroma 1.076 enot, ki so izšli od leta 1797 do 1920. Od začetkov do leta 1899 je bilo izdanih 33 naslovov časopisja, od leta 1900 do vključno leta 1920 pa je število naraslo na 96 naslovov. Izbrani vzorec časopisja smo pregledali ročno.

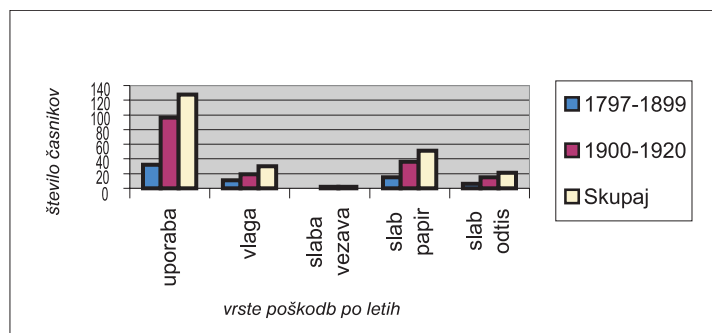
3 Podatke smo dobili v NUK-u in naj bi bili popisani v obdobju od decembra 2002 do januarja 2003.

Ugotovili smo, da je v raziskavo vključeno gradivo na voljo uporabnikom skoraj v celoti v tiskani obliki, le majhen delež gradiva iz omenjenega obdobja je bilo prenesenega na mikrofilme. Mikrofilmanje je tudi edini reprodukcijski ukrep, ki se je izvajal na gradivu.

Pri ugotavljanju stanja časopisja glede na vrsto papirja smo se opirali samo na vidne znake staranja, ki se kažejo v spremembi barve papirja. Do natančnejših rezultatov bi lahko prišli le z dragimi fizikalnimi in kemijskimi analizami. Rezultati določanja vrste papirja so pokazali, da je 75 odstotkov analiziranih časnikov in časopisov natisnjenih na lesovinskem papirju in zgolj 25 odstotkov na papirju, pri katerem lahko govorimo o kvalitetni celulozi.

1. Vzroki poškodb

- Glede na to, da je gradivo v veliki večini na voljo uporabnikom, je najpogostejši vzrok poškodb papirja ravno uporaba, in to pri vsem analiziranem gradivu;
- Drugi najpogostejši vzrok poškodb je slabša kvaliteta papirja, ki se kaže kot porumenelost. Znotraj popisane gradiva je takega papirja kar 40 odstotkov.
- Tretji razlog pa je tudi velik format časopisnega gradiva, ki, skupaj s slabo kakovostjo papirja in vezave, bistveno pripomore k izrazitejšim poškodbam.

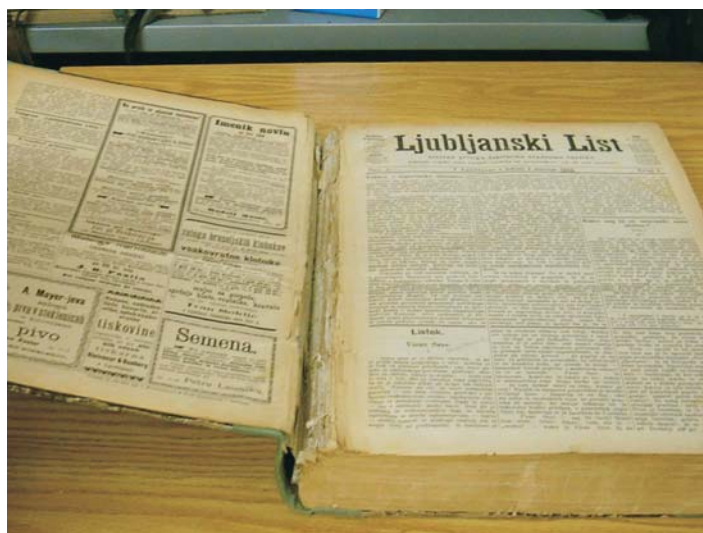

Grafikon 1: Vrste poškodb papirja

2. Stanje papirja in vezav

- Stopnja poškodb oz. ohranjenosti papirja se pri večini (100 naslovov oz. 77,5 odstotkov) gradiva giblje med dobro in slabo ohranjenostjo (stopnje 2, 2-3, 3), kar je trenutno še dober rezultat, za prihodnost pa zaskrbljujoč, glede na količino gradiva, ki je na voljo uporabnikom v izvorniku. Omenjena stopnja ohranjenosti oz. poškodovanosti papirja pomeni, da je papir delno ali povsem porumenel, malo ali v velikem delu raztrgan in da ima slabše viden odtis.

- Od 129 naslovov je 89 odstotkov gradiva vezanega, ostalo pa je nevezano in shranjeno v mapah na trakove.
- Stopnja poškodb oz. ohranjenosti vezave se prav tako giblje med dobro in slabo ohranjenostjo (stopnji 2, 2-3), kar pri vezavi pomeni neznatno razrahljano ali delno poškodovano vezavo, načet hrbet ali hrbet, ki že razpada; knjižni blok, ki ima na mestih načet zgolj papir ali pa že odstopa; platnice, ki so dobro ohranjene ali pa se še delno ali komaj držijo knjižnega bloka. Takih je 73 naslovov časopisja. Naslednjo najvišjo vrednost (stopnji 1, 1-2) je doseglo 35 naslovov časopisja, pri katerih smo naleteli na med odlično in dobro ohranjeno vezavo, ostalih 13 naslovov pa je bilo razporejenih med slabo in zelo slabo ohranjene vezave (stopnje 3, 3-4, 4, 1-3, 1-4, 2-4), 8 naslovov časopisja ni bilo vezanih.

Slika 1: Poškodbe vezave

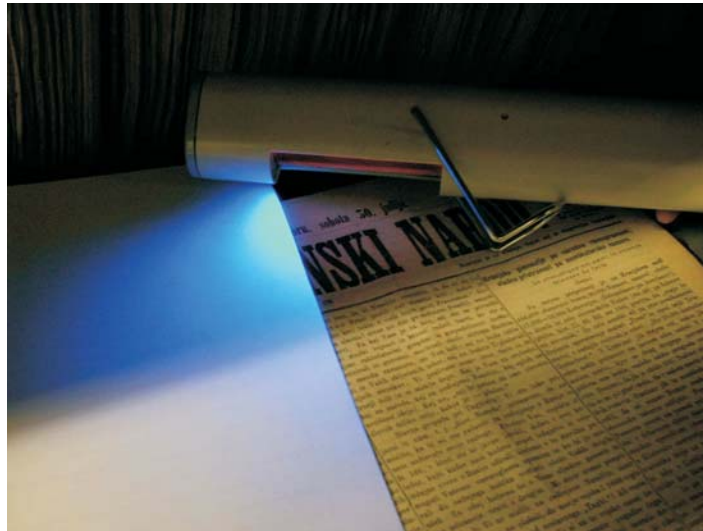
3. Format gradiva

- Glede na to, da smo analizirali časopisje, je bila pričakovana dimenzija veliki folio, ki predstavlja časopisje velikosti nad 45 cm, kar se je tudi potrdilo. Kar 52 naslovov je imelo format veliki folio (Fo), medtem ko je imelo drugi najpogostejši format tj. kvart (4o) 32 naslovov (velikost od 25 do 35 cm).

4. UV preizkus

- Na koncu raziskave smo opravili še UV test, ki predstavlja vizualni preizkus prisotnosti morebitnih optičnih polnil v papirju. Preizkus smo izvajali z UV svetilko, rezultati pa so pokazali, da je vse v raziskavo zajeto gradivo brez

optičnih belil, saj niti v enem primeru papir ni fluoresciral, fluorescirali so zgolj madeži vlage.

Slika 2: Preizkus papirja z UV svetilko (sodobni papir flouescira)

Na podlagi popisa stanja gradiva smo glede na posamezne stopnje poškodb oz. ohranjenosti papirja in vezave podrobneje prikazali še stanje posameznih zvezkov (štirje primeri), da bi bilo jasneje razvidno, za kakšne poškodbe gre pri določenih stopnjah poškodovanosti oz. ohranjenosti papirja in vezave. S popisom posameznih zvezkov smo zlasti želeli prikazati stanje njihovih strukturnih elementov. Na ta način je tudi lažje prikazati konkretne poškodbe na gradivu, ki so vodile k dodelitvi določene ocene za stanje pri glavnem popisu. Posamezne zvezke smo izbrali glede na stopnjo poškodbe oz. ohranjenosti papirja in vezave.

Rezultati popisa časopisnega gradiva v časopisnem oddelku NUK-a kažejo na stanje, ki je za sedaj še dobro, tako papir kot vezava, vendar zaskrbljujoče za prihodnost, saj je še velika večina gradiva na voljo uporabnikom v originalu (89 odstotkov). Predvsem je zaskrbljujoč podatek, da se uporablja v originalu gradivo, od katerega ima velika večina lesovinski papir, ki je zaradi svojih sestavin podvržen hitremu razpadanju. Glede na predhodne domneve so nastale najpogostejše poškodbe dejansko zaradi uporabe gradiva, pridružuje pa se slab papir in velik format gradiva. Ker je najpogostejša dimenzija časopisja veliki folio (velikost nad 45 cm), je še bolj utemeljen predlog za umik gradiva iz uporabe, saj pri tako velikih dimenzijah časopisja najpogosteje nastajajo poškodbe ravno zaradi njegove uporabe.

Popisano gradivo stoji v dveh skladiščih, kjer je klimatsko okolje različno, v primeru skladišča na Turjaški - neprimerno. Slednjega bi bilo nujno ustrezno preurediti.

Gradivo je skoraj v celoti na voljo uporabnikom v originalu, le 16 odstotkov gradiva je na mikrofilmu. Za reproduciranje gradiva se uporablja retrospektivno mikrofilmanje, kar je tudi v tujini najbolj pogost način izdelave uporabniških kopij gradiva. Projekt retrospektivnega mikrofilmanja na tem oddelku je bil začel že leta 1991, vendar je do sedaj na mikrofilmih le omenjeni odstotek časopisja iz obdobja 1797-1920, drugače se izvaja na oddelku zgolj mikrofilmanje tekočega časopisja. Tako majhna količina časopisja, prenesenega na mikrofilme, je povezana s podatkom, da je najpogostejša vrsta poškodb na analiziranem gradivu nastala zaradi njegove uporabe (99 odstotkov). Druga najpogostejša vrsta poškodb je nastala zaradi slabega papirja, saj je kar 75 odstotkov pregledanega gradiva iz lesovinskega papirja, ki ga je dolgoročno izredno težko konservirati, saj zaradi svojih sestavin predstavlja papir slabše kvalitete. Na vrsto papirja smo sklepali na osnovi barve, teksture in znakov staranja papirja, saj nismo izvedli fizikalnih kemičnih analiz.

6 Zaključek

Na podlagi izsledkov iz literature in rezultatov, ki izhajajo iz raziskave, priporočamo čimprej umik najbolj ogroženega originalnega gradiva iz uporabe, vzpostavitev primernejših klimatskih pogojev za hrambo gradiva na lokaciji Turjaška in pospešeno izdelavo zaščitnih mikrofilmskih kopij časopisja za trajno hrambo ter elektronske (digitalne) oblike za uporabo. Pri projektih prenosa gradiva na drug medij velikokrat pozabljamo, da je v ozadju vedno tudi veliko pripravljalnega dela z njim. Postopek reproduciranja gradiva mora biti celovito in temeljito pripravljen, pri čemer je prav konkreten popis stanja gradiva ena od zelo zamudnih, hkrati pa bistvenih faz dela. Poleg tega mora biti postopek vnaprej preverjen in povsem varen, da pri delu ne bi nastale poškodbe gradiva, saj je prav to tisto, kar želimo z reprodukcijo preprečiti. Ob tem je potrebno opozoriti na manj znano dejstvo, da elektronsko reproduciranje še ni sprejeto kot pravo trajno arhiviranje knjižničnega gradiva. Koristno je z vidika zagotavljanja uporabe gradiva, predvsem za hiter dostop do njega. Za hrambo je še vedno primernejša mikrofilmska kopija, najbolj varno pa je seveda hraniti originalno gradivo v ustreznih pogojih. V svetu gre razvoj v smeri t. i. hibridnih postopkov, ki temeljijo na združitvi obeh procesov reproduciranja za arhiviranje in uporabo in ne na izključevanju katerega od njiju. Ker so taki projekti strokovno in finančno zahtevni, bi bilo najbolj racionalno, če bi jih v Sloveniji izvajali kot nacionalne projekte.

Priloga 1: Primer popisa posameznega zvezka časopisja

I. LJUBLJANSKI LIST, Ljubljana, NUK P VII 32459, l. 1884, Knjiga št. 1, Let. 1, (4, 3-4)

II. SHEMATSKI OPIS

- 367 x 250 mm, f°
- knjižni blok: papir
- št. folijev ali listov 453, 906 strani
- št. leg: 252 (252 številčk časnika)
- platnica > knjižni blok
- vezice⁴: 5, vrvica
- kapital⁵: lepljen
- pot vezic: Glava 3 9 18,7 29 34,5 Peta (v cm)
- prevleka: papir
- hrbet: cevast, močno poškodovan in ga ni mogoče opaziti
- razpiranje: vodoravno razpiranje

POŠKODBE

Močno poškodovana vezava. Platnice se spredaj skupaj s hrbtno prevleko povsem ločijo od knjižnega bloka, tako da je hrbet knjižnega bloka prosto viden. Knjižni blok je ob vezavi močno poškodovan, tako da prvih leg vezice ponekod ne držijo več skupaj. Rizično je že vsakršno prelistavanje, saj listi izpadajo iz knjižnega bloka. Papir je izredno prhek, ponekod, predvsem v prvih legah na začetku knjige, so listi prečno pretrgani, verjetno zaradi prehitrega prelistavanja. Platnice so sicer dobro ohranjene, vendar se ravno še držijo knjižnega bloka. Gradivo je bilo vzeto iz uporabe, vendar še vedno stoji (pokončno) v skladišču.

POSEBNOSTI

Gradivo je že v celoti na mikrofilmu (2 mikrofilma).

4 *Vezica je prečna opora hrbta, ki je lahko vrvica ali trak. Predstavlja oporo šivanju in je dodatna povezava in okrepitev knjižnega bloka. Material, uporabljen za vezice, je konopljena ali lanena vrvica ter usnjeni, pergamentni ali trakovi iz tkanine (Vodopivec, 2000).*

5 *Kapital predstavlja zaključek ob zgornjem in spodnjem robu hrbta knjige. Sestavljen je iz kapitalne vezice (to je vezica ob zgornjem in spodnjem robu hrbta; v knjižni blok je kapital vшит sočasno ali naknadno kot glavne vezice), ki je primarno všita v knjižni blok, sekundarno pa je lahko kapital vezan, obšit, vpleten, lepljen (Vodopivec, 2000).*

III. PODROBNI OPIS

1. KNJIŽNI BLOK

Knjižni blok je iz papirja in meri 367 x 250 mm, kar ga uvršča v format mali folio (f o). Sestavlja ga 252 leg, kar je 453 listov oz. 906 strani. Papir knjižnega bloka je iz lesovine in je močno porumenel in suh. Lege so ali tako poškodovane ali pa so jih pred vezavo razrezali. Zaradi tega se ne da ugotoviti, ali je bil blok le vezan ali zlepljen.

2. SPOJNI LISTI

Spojni listi so spredaj in zadaj. Spredaj se drži platnice, ki je odstopila od knjižnega bloka, zadaj prav tako.

3. VEZICE

Knjižni blok je šivan s 5 vezicami, zanje je uporabljena konopljena vrvica. Vezice so šivane v presledkih (3; 9; 18,7; 29; 34,5 cm), merjeno od glave do pete hrbtna knjižnega bloka.

4. SUKANEC

Knjižni blok je povezan z vezicami iz konopljene vrvice, čez hrbet je potem razpet nekakšna gaza ali pa je bil morebiti le fino šivan, saj so nitke izredno enakomerne, vendar tanke. Hrbtna prevleka je bila potem prilepljena na hrbet knjižnega bloka.

5. KAPITAL

Hrbtna prevleka je bila prilepljena na hrbet knjižnega bloka, vendar je ta sedaj odstopila, hrbet knjižnega bloka pa je zelo poškodovan. Kapital je bil zgolj dekorativen.

6. HRBTNE PODLOGE

Hrbtne podloge pri tej vezavi niso bile uporabljene.

7. POVEZAVA VEZIC S PLATNICAMI

Platnice so bile prišite na knjižni blok, sedaj pa je sprednja platnica odstopila od knjižnega bloka, tako da je mogoče videti celoten hrbet knjižnega bloka. Knjižni blok in platnice so komaj še povezane skupaj.

8. HRBET, RAZPIRANJE

Hrbet se je razpiral cevasto, zaradi poškodovanosti je tudi težko ugotoviti prvotno stanje.

9. PREVLEKA, DEKORACIJA

Prevleka platnic je iz papirja, medtem ko je prevleka hrbta iz zelenega platna - in ta material se zopet ponovi na vogalih platnic. Na hrbtu je vtisnjen naslov časnika in leto.

Priloga 2: Popisni obrazec z rezultati popisa časopisja

SEZNAM ČASOPISJA		PAPIR	POŠKODBE			VEZAVA			DIMENZIJE		
naslov časnika, kraj izhajanja	leto izhajanja	vrsta	vrsta	stopnja	tip	material	stopnja	format	debelina hrbta	št. zvezkov	
1. LUBLANSKE novice, Ljubljana	1797	C	U, V	2	T	Pl/P	2	F	60	1	
2. KMETIJSKE in rokodelske novice, Ljubljana	1843-1902	C	U, V	2	T	Pl/P	2-3	4	22-40	59	
3. CELJSKE slovenske novine, Celske novine, Slovenske novine, Celje	1848-1849	C	V, U	2	T	Pl/P	2-3	4	12; 15	2	
4. SLOVENIJA, Ljubljana	1848-1850	C	U, V	2-3	T	Pl/P	2-3	f	45	1	
5. SLOVENSKI cerkveni časopis → Zgodnja Danica → Danica; Ljubljana	1848-1905	C	U, V, SP	1-2	T	Pl/P	2-3	4	14-35	58	
6. PRAVI Slovenec, Ljubljana	1849	C	U	2-3	T	Pl/P	2-3	8	23	1	
7. LJUBLJANSKI časnik, Ljubljana	1850-1851	C	U, V	2	T	Pl/P	2	F	28; 42	2	
8. UČITELJSKI tovariš, Ljubljana	1861-1941	C	U, SP	1-2	T	Pl/P	1-2	8-F	14-55	61	
9. NAPREJ, Ljubljana	1863	C	U, V	2	T	Pl/P	2-3	4	20; 25	2	
10. TRIGLAV, Ljubljana	1865-1870	C	V	2	T	Pl/P	2	4-F	18-23	5	
11. SLOVENSKI gospodar, Maribor	1867-1941	L, kop.	U, SO, SP	2-3	T	Pl/P	2-3	4-F	13-70	63+6	
12. SLOVENSKI narod, Maribor (od 1872 Ljubljana)	1868-1945	L	U, SO, SP	2-3	T	Pl/P	2-3	F	15-55	188	

Rapuš, K. Stanje, uporaba in zaščita časopisnega gradiva v časopisni čitalnici NUK

SEZNAM ČASOPISJA		PAPIR	POŠKODBE			VEZAVA			DIMENZIJE		
naslov časnika, kraj izhajanja	leto izhajanja	vrsta	vrsta	stopnja	tip	material	stopnja	format	debelina hrbtna	št. zvezkov	
13. BRENCELJ v lažnjivi obleki, Ljubljana	1869-1875, 1879-1886	C kop. 1/5	U, V	2	T	PI/P	2	4	10-22	5	
14. SRŠENI, Ljubljana	1871	C	U, SO	2-3	T	PI/P	1-2	4	6	1	
15. SLOVENEK, Ljubljana	1873-1945	L	U, SO	2-3	T	PI/P	2-3	f-F	25-80	182	
16. LJUDSKI glas, Ljubljana	1882-1885	L, rest	U	1-2	T	PI/P	1	4-f	13; 18	2	
17. OBRTNIK, Ljubljana	1883-1884; 1888-1889	L	U	2-3	T	PI/P	1	4-f	15	1	
18. PATRIA, Koper	1884	L, rest	U	2-3	T	PI/P	1	F	8	1	
19. LJUBLJANSKI list, Ljubljana	1884-1885	L	U	4	T	PI/P	3-4	F	60; 63	2	
20. SLOVAN, Ljubljana	1884-1887	L	U	2	T	PI/P	3	f	22-29	5	
21. DOLENJSKE novice, Novo mesto	1885-1919	L	U, SP, V	3-4	T	PI/P	2-3	8-F	25-40	14	
22. ROGAČ, Ljubljana	1886-1888	L	U, V	2	T	PI/P	2	4	13-18	3	
23. DOMOLJUB, Ljubljana (priloga Slovencu, l.1897 samostojno)	1888-1944	L	U, SP, SO	3	T	PI/P	2	4-f	20-55	47	
24. BRUS, Ljubljana	1889-1891	C	U, SP	2	T	PI/P	2-3	F	15; 25	2	
25. DOMOVINA, Celje	1891-1899, 1904-1908	L	U, SP	2-4	T/B	PI/P	3	4-F	10-50	14	
26. RODOLJUB, Ljubljana	1891-1904	L	U, SP	2-3	T	PI/P	2	4-f	15-45	5	
27. PAVLIHA, Ljubljana	1892--1894	C	U	2	T	PI/P	2	4	23	1	
28. DELAVEC, Ljubljana (Zagreb, Dunaj, Trst)	1894, 1896, 1898	C rest	U, SP	4	B	/	/	f-F	/	Mapa	
29. GLASNIK, Ljubljana	1894-1899	L	U, SP	2	T	PI/P	2-3	4-f	25; 35	2	
30. SLOVENSKI list, Ljubljana	1896-1903	L	U, SP	2-3	T	PI/P	2	F	57; 65	2	

SEZNAM ČASOPISJA		PAPIR	POŠKODBE			VEZAVA			DIMENZIJE		
naslov časnika, kraj izhajanja	leto izhajanja	vrsta	vrsta	stopnja	tip	material	stopnja	format	debelina hrbtna	št. zvezkov	
31. BELA Ljubljana, Ljubljana	1897	L	U, SP	3	B	/	/	F	/	Mapa	
32. ZARJA, Ljubljana	1897	L	U, SP, SO	2	B	/	/	4	5	1 mapa	
33. GASILEC, Ljubljana	1897- 1941	C	U, SP	2-3	T	Pl/P	2-3	4-8	8-33	10	
34. RDEČI prapor, Trst, Ljubljana	1900, 1905- 1911, 1920	L, 1900 kop.	U, SP	2-3	T/B	Pl/P	2-3	f-F	8-45	5+ma- pa	
35. GORENJEC, Kranj	1900- 1916; 1931- 1941	L	U, SP	3	T	Pl/P	2-3	4-F	10-39	19+1	
36. NARODNI gospodar, Ljubljana	1900- 1945	C	U	1-2	T	Pl/P	1-2	4-8	18-50	29+ neve- z.pril.	
37. NARODNO- GOSPODAR- SKI vestnik, Ljubljana	1901- 1903	C	U	1	T	Pl/P	1	4	13; 15	2	
38. NAŠ dom, Maribor, Celje	1901- 1903, 1905- 1913, 1922- 1939	L	U	2-3	T/B	Pl/P	2	8-f	11-40	20+m- apa	
39. MORSKI volk, Ljubljana	1902	L	U, V	3-4	B	/	/	F	5	Mapa	
40. NAPREJ, Idrija, Ljubljana	1903- 1911	L	U	2-3	T	Pl/P	2	4	20-35	4	
41. SLOVENSKI Štajerc, Kamnik	1904- 1905	L	U, SP	2-3	T	Pl/P	2-3	4	32	1	
42. JESENIŠKA straža, Kranj	1904- 1906	L	U, V	2	T	Pl/P	3	F	25; 30	2	
43. NOTRANJEC, Postojna	1904- 1909	L	U	2	T	Pl/P	1	4	20-40	5	
44. NEVTEPENO poprijeta device Marija, Črenšovci	1904- 1922, 1924- 1941	L	U, SP, SO	1-3	T/B	Pl/P	1	8-4	8-38	17+1- pril.+ 5 map	
45. DOLENJEC, Kranj	1905	L	U, V	2	T	Pl/P	1	F	8	1	
46. OSA, Ljubljana	1905- 1906	C	U	2	T	Pl/P	2	F	25	1	

Rapuš, K. Stanje, uporaba in zaščita časopisnega gradiva v časopisni čitalnici NUK

SEZNAM ČASOPISJA		PAPIR	POŠKODBE			VEZAVA			DIMENZIJE		
naslov časnika, kraj izhajanja	leto izhajanja	vrsta	vrsta	stopnja	tip	material	stopnja	format	debelina hrbtna	št. zvezkov	
47. NAŠ list, Kamnik, Ljubljana	1905-1909	L	U, V	2-3	T	PI/P	2-3	F	25-37	5	
48. OBČINSKA uprava, Ljubljana	1905-1917	C	U	1-2	T	PI/P	1-2	4	12-30	7	
49. NAŠA moč, Ljubljana	1905-1922	L	U, SP	2-3	T	PI/P	2-4	4-F	8-30	10	
50. SLOVENSKI obrtnik, Ljubljana	1906	L	U, V	1-2	T	PI/P	1	4	15	1	
51. DOLENJEC, Novo mesto	1906	L	U, SP, V	2	T	PI/P	1	F	14	1	
52. MLADOSLOVENEC, Ljubljana	1906-1907	L	U	2-3	T	PI/P	2-3	F	10	1	
53. NAŠA zveza, Ljubljana	1906-1907	C	U	1-2	T	PI/P	1-2	4	5	1	
54. NOVI slovenski štajerc (→Sloga), Ljubljana, Krško	1906-1908	L	U	2	T	PI/P	2	4	20-25	3	
55. POSAVSKA straža, Krško	1906-1908	L	U	2	T	PI/P	2-3	F	18	1	
56. NARODNI list, Celje	1906-1914	L	U	2-3	T	PI/P	2	F	35-40	7	
57. DELO, Ljubljana	1907	C	U, V	1-2	T	PI/P	1	4	5	1	
58. SLOVENIJA, Ljubljana	1907	C	U	1-2	T	PI/P	1-2	4	15	1	
59. NOVA doba, Ljubljana	1907-1908	L	U	1-2	T	PI/P	1-2	F	20; 35	2	
60. KOROŠEC, Kranj, Celovec	1907-1911	L	U	2-3	T	PI/P	2-3	F	12; 25	2	
61. SLOVENSKI meščan, Ljubljana	1908	L	U, SP	2-3	T	PI/P	2-3	F	7	1	
62. PROMET in gostilna, Ljubljana	1908-1909	L	U	2	T	PI/P	2	F	10	1	
63. GLASNIK Avstrijske krščanske..., Dunaj, Ljubljana	1908-1918	L	U, SV	2	T	PI/P	2	8-F	25-30	4	

SEZNAM ČASOPISJA		PAPIR	POŠKODBE			VEZAVA			DIMENZIJE		
naslov časnika, kraj izhajanja	leto izhajanja	vrsta	vrsta	stopnja	tip	material	stopnja	format	debelina hrbtna	št. zvezkov	
64. ŽELEZNIČAR, Trst, Ljubljana, Maribor	1908-1923	C	U, SO, SP	1-4	T	Pl/P	2-3	f-F	7-27	10	
65. GOSPODARSKÉ novice, Maribor	1909	L	U	3	T	Pl/P	1	4	13	1	
66. TABOR narodnega delavstva, Ljubljana	1909-1910	L, rest	U, SP	3	T	Pl/P	2	F	8	1	
67. NARODNI dnevnik, Celje	1909-1910	L	U	2-3	T	Pl/P	2	F	45-50	3	
68. SLOGA, Ljubljana	1909-1913	L	U, SP	2-3	T	Pl/P	2-3	4; F	33; 53	2	
69. SLOVENSKI dom, Ljubljana	1909-1914	L	U, SP, SO	2-3	T	Pl/P	2-3	f	24-76	4	
70. STRAŽA, Maribor	1909-1925, 1927	L	U, SO, SP	2-3	T	Pl/P	2-3	F-f	5-60	19	
71. ŠTAJERC, Ptuj	1910	L	U, V	2	B	/	/	F		1 mapa	
72. TRIGLAV, Radovljica	1910	L	U, SP	3-4	T	Pl/P	2	F	4	1	
73. JUTRO, Ljubljana	1910-1912	L	U, SP	3	T	Pl/P	3	F	30-82	4	
74. NAŠA gospodinja, Ljubljana	1910-1914	L	U, SP	2-3	T	Pl/P	1-2	4	15	1	
75. RUDAR, Zagorje	1910-1914	L	U, SP	2	T	Pl/P	2	F	45	1	
76. MODERNI cirkus v ..., Ljubljana	1911	L	U	2	B	/	/	4	5	1 mapa	
77. NARODNI socijalist, Ljubljana	1911	L	U	2	T	Pl/P	3	4	8	1	
78. GOSTILNIČARSKI vestnik, Ljubljana	1911-1913	C	U	2	T	Pl/P	2	F	25	1	
79. ILUSTROVANI tednik, Ljubljana	1911-1914	C	U	3-4	T	Pl/P	3-4	F	30-50	3	
80. ZARJA, Ljubljana (1915: Trst)	1911-1915	L, rest	U, SP, SO, V	2-3	T/B	Pl/P	1-2	F	8-85	4+2 mapi	
81. DAN, Ljubljana	1912-1914	L	U, SP, V	3-4	T	Pl/P	3-4	F	53-55	6	
82. ŽENSKI list, Ljubljana	1913	C	U	1-2	T	Pl/P	1	4	8	1	

Rapuš, K. Stanje, uporaba in zaščita časopisnega gradiva v časopisni čitalnici NUK

SEZNAM ČASOPISJA		PAPIR	POŠKODBE			VEZAVA			DIMENZIJE		
naslov časnika, kraj izhajanja	leto izhajanja	vrsta	vrsta	stopnja	tip	material	stopnja	format	debelina hrbita	št. zvezkov	
83.	ŽELEZNIČARSKI glasnik, Trst (1920: Ljubljana)	1913-1914	L	U	1-2	T	PI/P	1-2	F	13	1
84.	SAVA, Kranj	1913-1917	L	U	2-3	T	PI/P	2	F	20; 43	2
85.	TRGOVSKI list, Ljubljana	1913-1945	L, rest	U, SP, SO	2-3	T	PI/P	2-3	F	11-60	23+1 mapa
86.	NAŠ glas, Ljubljana	1914	L	U	2	T	PI/P	1-2	4	20	1
87.	RUDNIŠKI delavec, Ljubljana	1914	L	U, SO	2	T	PI/P	1-2	4	5	1
88.	ILUSTRIRANI glasnik, Ljubljana	1914-1918	C	U	2	T	PI/P	2-3	F	23-29	4
89.	TEDENSKE slike, Ljubljana	1914-1918	C	U, SP	1-2	T	PI/P	2-3	4-f	17-38	5
90.	GOSTILNIČAR, Ljubljana	1914-1931	C	U, V	2	T	PI/P	2	F	13-32	7
91.	NOVINE za Vogrske Slovence, Szombatley, Maribor, Črenšovci	1914-1941	L 3 zv. kop.	U, SO	2-3	T	PI/P	2-3	4-F	18-70	15
92.	DELAVEC, Ljubljana	1914-1941	L	U, SP, V	2	T	PI/P	2-3	4-F	18-40	9
93.	OBRJNI vestnik, Ljubljana	1914-1941	L	U	2-3	T	PI/P	1-3	4-F	17-50	7
94.	POZDRAV iz domovine, Ljubljana	1916-1917	L	U	2	T	PI/P	1	4	13	1
95.	JUGOSLOVAN, Ljubljana	1917-1918	L	U, M	3	T	PI/P	2	F	10	1
96.	RESNICA, Ljubljana	1917-1918	L	U, SP	2-3	T	PI/P	2	f	27	1
97.	NAPREJ, Ljubljana	1917-1928	L	U	2-3	T	PI/P	2	f-F	22-90	13
98.	NOVICE, Ljubljana	1918	L	U	2-3	T	PI/P	2-3	F	25	1
99.	KURENT, Ljubljana	1918-1919	L	U, SP	2	T	PI/P	1-2	4	25	1
99 a.	KURENTOV album, Ljubljana	1918	Uvezano pri Kurentu								
100.	MALE novice, Maribor	1918-1919	L	U	2	B	/	/	4	/	1 mapa

SEZNAM ČASOPISJA		PAPIR	POŠKODBE			VEZAVA			DIMENZIJE		
naslov časnika, kraj izhajanja	leto izhajanja	vrsta	vrsta	stopnja	tip	material	stopnja	format	debelina hrbtna	št. zvezkov	
101. MARIBORSKI delavec, Maribor	1918-1920	L	U	2-4	T/B	Pl/P	2-3	F	52-56	2+1 mapa	
102. JUGOSLAVIJA, Ljubljana	1918-1922	L	U, SP, SO	2-3	T	Pl/P	2-3	F	40-96	7	
103. URADNI list narodne vlade SHS, Ljubljana	1918-1929	L	U, SP, SO	2-3	T	Pl/P	1-2	f	45-60	11	
104. DOMOVINA, Ljubljana	1918-1944	L	U, SP, SO	2-4	T	Pl/P	2	4-F	30-55	27	
105. MARIBORSKI vestnik, Maribor	1919	L	U	2-3	T	Pl/P	1-2	F	8	1	
106. NARODNI socialist, Ljubljana	1919	L	U	2	T	Pl/P	1	F	15	1	
107. NOVICE. Nadomestilo..., Ljubljana	1919	L	U	2-3	T	Pl/P	1	4	5	1	
108. VSTAJENJE, Ljubljana	1919	L	U, SP	2	T	Pl/P	1	f	5	1	
109. KMETIJSKI list, Ljubljana	1919-1914	L	U, SP	3	T	Pl/P	2-3	F-f	20-70	11	
110. VEČERNI list, Ljubljana	1919-1920	L	U, SP, SO	2-3	T	Pl/P	1-2	4-F	79-82	2	
111. PTUJSKI list, Ptuj	1919-1920	L	U	2	T	Pl/P	2-3	F	55	1	
112. LJUDSKI glas, Ljubljana	1919-1921	L	U	1-2	T	Pl/P	2	F	42	1	
113. JUGOSLOVANSKI reklamni list, Ljubljana	1919-1923	L	U, SP	3	T	Pl/P	2	F	38	1	
114. MURSKA straža, Radgona	1919-1924	L	U	2-3	T	Pl/P	2	F	25-35	3	
115. JUGOSLOVANSKI obrtnik, Ljubljana	1919-1929	L	U	2-3	T	Pl/P	2-3	4	13; 30	2	
116. NOVA doba, Celje	1919-1941	L	U	2	T	Pl/P	2-3	F	24-65	16	
117. NAŠ glas, Ljubljana	1919-1942	L	U	2	T	Pl/P	2	f-F	10-48	8	
118. STUDENTSKI glasnik, Ljubljana	1920	L	U, SP	2-3	B	/	/	f		1 mapa	
119. UJEDINJENJE, Ljubljana	1920	L	U, SP	2	T	Pl/P	1-2	f	7	1	

SEZNAM ČASOPISJA			PAPIR			POŠKODBE			VEZAVA			DIMENZIJE		
naslov časnika, kraj izhajanja	leto izhajanja		vrsta	vrsta	stopnja	tip	material	stopnja	format	debelina hrbtna	št. zvezkov			
120. UJEDINJENJE, Ljubljana	1920		L	U, SO	2	T	PI/P	1	F	10	1			
121. URADNIK, Ljubljana	1920-1921		L	U	2	T	PI/P	1	f	11	1			
122. PREKMURSKI glasnik, Ljubljana	1920-1922		L	U, SP	2	T	PI/P	1-2	F	33	1			
123. SPLOŠNI prometni vestnik, Maribor	1920-1922		C	U, SO	2	T	PI/P	2	F	20	1			
124. SPORT, Ljubljana	1920-1922		C	U	1-2	T	PI/P	2-3	4	24; 37	2			
125. ENAKOST, Maribor	1920-1923		L	U, SP, SV	2-4	T	PI/P	3-4	f-F	21; 40	2			
126. KMETSKA moč, Maribor	1920-1923		L	U, SP	3	T	PI/P	3-4	F	5	1			
127. NOVA pravda, Maribor	1920-1927		L	U	2-3	T	PI/P	2-3	f-F	8-45	8			
128. TABOR, Maribor	1920-1927		L	U, SP, SO	2-3	T	PI/P	2-3	4-f	25-110	10			
129. JUTRO, Ljubljana	1920-1945		L	U, SO	2-3	T	PI/P	2-3	F	15-70	89			

LEGENDA:

- **VRSTA PAPIRJA:** C-kvalitetna celuloza, L-lesovinski papir, R-recikliran papir, rest-restavrirani deli, kop-fotokopirani deli,
- **POŠKODBE PAPIRJA:** U-uporaba oz. mehanske poškodbe, V-vlaga, SP-slab papir, SV-slaba vezava, SO- slab odtis,
- **TIP VEZAVE:** T-trda vezava, M-mehka vezava, B-nevezano,
- **MATERIAL:** PI/P-platno/papir, U/P-usnje papir, U/PI-usnje/platno,
- **FORMAT:** 8-oktav (do 25 cm), 4-kvart (od 25 do 35 cm), f-mali folio (od 35 do 45 cm), F-veliki folio (nad 45 cm),
- **STOPNJE POŠKODOVANOSTI OZ. OHRANJENOSTI:** 1-odlična ohranjenost, 2-dobra ohranjenost, 3-slaba ohranjenost, 4-zelo slaba ohranjenost.

Citirani viri

1. Čučnik-Majcen, N. (1996). *Zapis v čas: osnove varovanja in konserviranja knjižničnega in arhivskega gradiva*. Ljubljana: samozal.
2. Gazvoda, J. (1991). *Mikrofilmska zaščita knjižničnega gradiva v Sloveniji. Projekt mikrofilmanja časnikov v NUK in KIS. Specialistična naloga*. Ljubljana: Narodna in univerzitetna knjižnica.
3. *Ifla načela za hrambo knjižničnega gradiva in za ravnanje z njim*. (2000). Ljubljana: Filozofska fakulteta. Oddelek za bibliotekarstvo: Arhiv Republike Slovenije.
4. *Managing the preservation of periodicals and newspapers: proceedings of the IFLA Symposium = Gérer la conservation des périodiques et de la presse: actes du Symposium IFLA, Bibliothèque nationale de France, Paris, 21-24 August 2000*. (2002). München: Saur.
5. Rapuš, K. (2003). *Stanje, uporaba in zaščita časopisnega gradiva v časopisni čitalnici NUK*. Diplomsko delo. Ljubljana, Mirna Peč: [K. Rapuš].
6. Šlebinger, J. (1937). *Slovenski časniki in časopisi: bibliografski pregled od 1797-1936*. Ljubljana : [s.n.].
7. Vodopivec, J. (2000). *Vezave srednjeveških rokopisov: strukturne prvine in njihov razvoj = Medieval bindings in Slovenia: binding structures on stiff-board manuscripts*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije.

Katja Rapuš je zaposlena v Arhivu RS kot pripravnica v konservatorskem centru.
Naslov: Zvezdarska 1, 1000 Ljubljana
Naslov elektronske pošte: katja_rapus32@yahoo.com